

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО І ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

УДК 347.965.43

М. Ю. Єфіменко

ОФОРМЛЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ АДВОКАТА В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті розглянуто актуальні проблеми в сфері оформлення повноважень адвоката в цивільному процесі. Проаналізовано правовий статус адвоката, його функції та завдання на підставі діючих нормативних актів. Встановлено процедуру видачі документів на представництва адвоката.

Ключові слова: адвокат, представництво, клієнт, інтереси, повноваження, процес, діяльність.

Постановка проблеми. На сьогодні основним призначенням адвокатури є здійснення і надання юридичної допомоги суспільству та його членам, захист прав і свобод людини і громадянина. Від того, наскільки добре організована адвокатура та законодавчо визначені належні умови адвокатської діяльності у нашій країні, у значній мірі залежить впевненість кожного окремого громадянина у захищеності своїх прав і своєї діяльності.

Адвокати захищають клієнтів від зловживань з боку владних органів, їхніх посадових осіб, їх діяльність відповідає інтересам як окремого конкретної особи, так і публічно-правовим інтересам держави та суспільства у цілому. Правозахисну функцію адвокат здійснює у всіх сферах суспільного життя, є учасником будь-якого виду юридичного процесу. При цьому, залежно від виду юридичного процесу (цивільний, кримінальний, адміністративний, тощо) та виду правовідносин (цивільно-правові, сімейно-правові, кримінально-правові, адміністративно-правові), адвокатів, як осіб, що представляє інтереси інших осіб, властиві і певні особливості. Цілком логічно, що даного роду особливості обумовлюються специфічними рисами кожного з існуючих видів юридичного процесу, зокрема в сфері оформлення повноважень. У цивільному процесі оформлення повноважень адвоката має певну специфіку, що потребує окремого дослідження.

Основна *мета* статі визначити особливості оформлення повноважень адвокатської діяльності.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, з'ясуємо значення термінів «адвокат» та «представник», оскільки ці дефініції у цивільному процесі по-деякі застосовуються як аналогічні. На сторінках довідкових видань зазначається, що термін «адвокат» є латинським (корень *advocatus*) і в перекладі означає «запрошений», тобто запрошений захищати у суді, вести справу [1, с. 167]; *advocare* – «закликати» [2, с. 47–48]. Дещо інші акценти щодо тлумачення поняття адвоката визначаються С. М. Локшиною. Вчена пропонує розуміти під терміном «адвокат» повіреного із судових справ, захисника у суді; особу, яка виступає усно чи письмово, захищаючи кого-небудь, що-небудь [3, с. 16].

Аналіз положень Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» свідчить про те, що адвокатом виступає фізична особа, яка здійснює адвокатську діяльність на підставах та у порядку, передбаченому цим законом (п. 1 ст. 1).

Положення цієї ж статті визначають адвокатську діяльність як незалежну професійну діяльність адвоката щодо здійснення захисту, представництва та надання інших видів правової допомоги клієнту (фізичній або юридичній особі, державі, органу державної влади, органу місцевого самоврядування) (п. 2, п. 7 ст. 1 вказаного закону). Таким чином, маємо підстави у загальному вигляді визнати адвоката, як фахівця у галузі права, який в силу законодавчо визначених повноважень надає професійну правову допомогу і забезпечує здійснення права на захист фізичних, юридичних осіб і держави.

Варто підкреслити і те, що в цивільному процесі суб'єктів, які представляють інтереси інших осіб в цивільно-процесуальних відносинах, традиційно іменують «представниками». Беручи до уваги сутність судового представництва, можна стверджувати, що право вести справи в суді через представника належить всім тим учасникам цивільного процесу, що мають юридичний інтерес щодо результатів справи, тобто будь-якій особі, яка бере участь у справі (виключенням є лише прокурор) [4, с. 28]. Дане право може бути реалізоване особою, яка бере участь у справі, на будь-якій стадії цивільного процесу і у будь-якій категорії справ, за виключенням справ щодо усиновлення.

Існування представництва в цивільному процесі обумовлено різноманітними причинами. В одних випадках – це неможливість безпосередньої (особистої) участі в розгляді справи заінтересованого учасника внаслідок хвороби, звантаженої роботою, недієздатністю і т.п. В інших випадках судове представництво є однією з форм надання кваліфікованої юридичної допомоги особам, що не мають необхідного обсягу правових знань для захисту своїх інтересів в порядку цивільного судочинства.

Таким чином, можна стверджувати, що термін «адвокат» є спеціальним по відношенню до терміну «представник». Адвокатська діяльність - це недержавна професійна діяльність, що здійснюється як адвокатами індивідуально, так і їх об'єднаннями в інтересах фізичних, юридичних осіб, держави, органів державної влади, органів місцевого самоврядування відповідно до чинного законодавства з метою реалізації наданого їм права на захист, представництва та надання інших видів правової допомоги. Ця діяльність, виступаючи різновидом соціально-правової діяльності, здійснюється переважно у приватних інтересах, в цілому має публічний характер. Публічно-правові завдання зобов'язують адвокатів у встановлених законодавством випадках забезпечувати безоплатне юридичне обслуговування.

Однією із груп нормативно-правових актів, що регулюють та регламентують порядок організації адвокатури та здійснення адвокатської діяльності в Україні, є Закони України. До їх числа, на наше переконання, слід зарахувати: Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Закон України «Про безоплатну правову допомогу», Закон України «Про судоустрій і статус суддів», Закон України «Про засади запобігання і протидії корупції», Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців», Закон України «Про доступ до публічної інформації», процесуальні кодекси України, які визначають порядок участі адвокатів у різних видах юридичного процесу (кримінальному процесі, цивільному процесі, адміністративному процесі, господарському процесі, тощо), а також інші законодавчі акти України. Поряд із законами та підзаконними нормативно-правовими актами, правові засади організації і здійснення адвокатської діяльності в Україні складають і локальні (корпоративні) акти. До таких актів слід віднести: рішення з'їзду адвокатів України, Статут Національної асоціації адвокатів України, рішення Ради адвокатів України, Положення про Вищу кваліфікаційно-дисциплінарну комісію адвокатури, затверджене Установчим з'їздом адвокатів України від 17 листопада 2012 року, рішення Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, Регламент Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури, тощо.

Завдання адвоката, як учасника цивільного процесу, визначається через загальні завдання адвокатури, зокрема відповідно до її конституційного статусу, а саме: 1) захист прав, свобод і законних інтересів громадян та юридичних осіб; 2) представництво інтересів громадян і юридичних осіб як у відносинах з державою, так і між собою; 3) представництво в судах та інших державних і правоохоронних органах інтересів фізичних та юридичних осіб; 4) надання фізичним і юридичним особам, державним і громадським установам (об'єднанням) юридичної допомоги; 5) підвищення рівня інформованості населення у правовій галузі [5, с. 243–244]. На підставі аналізу вказаних завдань можна стверджувати, що завдання адвоката у цивільному процесі це захист прав, представництво інтересів та надання правової допомоги.

Стосовно представницької функції адвоката у юридичному процесі О. Задніпровський зазначає, що адвокат є спеціальним суб'єктом цивільного, господарського, кримінального, адміністративного процесу, що здійснює в будь-якому суді тільки одну функцію – сприяння захисту законних прав та свобод особи, що представляється ним, із обмеженими правами та обов'язками і представництво її інтересів шляхом надання юридичної допомоги [6, с. 130]. Таким чином, вчений не відмежовує функцію представництва адвоката від функції захисту прав та свобод особи, а також функції надання юридичної допомоги.

Ми цілком підтримуємо дану позицію О. Задніпровського і вважаємо, що у результаті здійснення представницької функції у судовому адміністративному процесі адвокат, з одного боку, надає юридичну допомогу своєму клієнтові (представляючи його інтереси в адміністративному суді), а з іншого – сприяє захисту законних прав та інтересів особи.

З вищевикладеного закономірно випливає висновок про те, що всі функції адвоката взаємопов'язані між собою, а їх поділ, що зустрічається на сторінках спеціальної літератури, є умовним та схематичним.

Спираючись на вищевикладене, вважаємо за доцільне підкреслити, що представницькій функції адвоката у судовому процесі притаманні наступні риси: а) його участь обмежується конкретною справою і припиняється із завершенням її розгляду та постановленням по ній судового рішення; б) він виступає від імені особи, яка обов'язково має процесуальну правосуб'єктність; в) всі юридичні наслідки його процесуальних дій розповсюджуються на особу, яку він представляє в суді; г) бере участь у судовому процесі на підставі договору (ордеру, доручення органу (установи), уповноваженого законом на надання безоплатної правової допомоги, договору про надання правової допомоги); д) діє лише у межах, визначених довірцем (особою, інтереси якої представляє), і у межах закріплених окремим документом наданих процесуальних прав та обов'язків.

Звернемо увагу на такий вид адвокатської діяльності як надання правової допомоги. Виходячи із конституційних норм, законодавець зобов'язується забезпечити кожного (громадянина, іноземця, особу без громадянства, фізичну або юридичну особу) кваліфікованою правовою допомогою. Пояснюється це, насамперед, визнанням порівняно простого вихідного положення: реалізація прав та свобод людини і громадянина можлива в повній мірі, якщо вони відстоюються зі знанням справи, кваліфіковано. З цього приводу досить раціональними видаються погляди П. В. Хотенця, який наголошує, що таку діяльність може здійснити зовсім не кожний. Для цього потрібно вміти не тільки читати закони та інші нормативні акти, а й розуміти і тлумачити їх, володіти навичками по швидкому знаходженню того нормативного акта, який потрібен для вирішення справи, мати досвід ведення справ у судах та інших державних органах, передбачувати можливі юридичні наслідки тих чи інших вчинків

або дій. Отже, для забезпечення ефективної, кваліфікованої правової допомоги потрібен фахівець. Саме із цього виходить конституційне положення – «кожен має право на правову допомогу...» [7, с. 7].

У термінологічній базі Закону України «Про безоплатну правову допомогу», виходячи із змісту п. 3 і п. 4 ч. 1 ст. 1, міститься визначення правової допомоги як надання правових послуг (правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації, спрямованих на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захист цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення.

Виходячи з цього, Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» розуміє під правовою допомогою вид адвокатської діяльності щодо здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації. Таким чином, у ч. 1 ст. 1 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» необхідно закріпити саме поняття «правова допомога», вказавши при цьому, що цей термін застосовується у значенні, наведеному у Законі України «Про безоплатну правову допомогу».

Правова допомога, як один із ключових видів адвокатської діяльності України, розглядається у науковій періодиці і як вид соціальних послуг. Наприклад, О. Г. Юшкевич визначає правову допомогу як діяльність, спрямовану на реалізацію та захист прав, свобод та законних інтересів зацікавлених суб'єктів, яка здійснюється уповноваженими на те особами чи органами в порядку та у видах, не заборонених законодавством, пов'язана із застосуванням правових норм. У вузькому значенні правова допомога охоплює правові заходи, що здійснюються уповноваженими суб'єктами, спрямовані на конкретну особу, яка перебуває у складних життєвих обставинах та потребує сторонньої допомоги з метою правильної орієнтації в чинному законодавстві, виховання звички свідомого виконання правових норм, що сприяє поліпшенню її життєдіяльності та соціальної адаптації [8]. Отже, за своїм змістом правова допомога охоплює широке коло дій: допомогу в пошуку необхідного нормативного акта, роз'яснення його змісту; сприяння у складанні заяви чи клопотання з підбором вагомих аргументів, іншого правового або процесуального документа; визначення органу, який найбільш ефективно може вирішити проблему чи конфлікт, що постали; здійснення представництва у суді; ведення захисту у кримінальних справах; відстоювання інтересів громадянина, який притягається до адміністративної відповідальності, тощо [9, с. 121]. Аналіз вітчизняного законодавства, що регламентує порядок надання правової допомоги в Україні, дозволяє визнати правовою допомогою гарантовану Конституцією України можливість фізичної чи юридичної особи одержувати відповідні правові послуги, спрямовані на забезпечення реалізації прав і свобод людини і громадянина, захист цих прав і свобод, їх відновлення у разі порушення.

Правовий статус суб'єктів надання правової допомоги (адвокатів, адвокатського бюро або адвокатського об'єднання) безпосередньо визначається договором про надання правової допомоги. У свою чергу, реалізація прав та обов'язків суб'єктів надання безоплатної правової допомоги здійснюється на підставі нормативно-правового акту. Виходячи з того, що залучення адвоката у судовий процес (як

представника сторони або третьої особи), за загальним правилом, виникає на підставі договору між ним та особою, інтереси якої він представляє, вважаємо за доцільне відмітити, що «межі» його процесуальної правосуб'єктності обумовлюються волевиявленням конкретного позивача, відповідача, третьої особи.

Традиційно адвокати приймають участь в цивільному процесі на підставі договірної процесуальної представництва, або добровільного, представництва. Договірне представництво – це представництво, підставою виникнення якого є волевиявлення представника і довірителя, іншими словами, в його основі лежить договір. Договірне представництво може здійснюватися адвокатами, юрисконсультами чи іншими працівниками підприємств, установ, організацій, співучасниками та іншими особами, які допущені судом до здійснення процесуальних функцій представника.

Отже, підставою виникнення договірної представництва є угода, при цьому вона може бути як цивільно-правовою, так і трудовою. Наприклад, відносини між довірителем і адвокатом мають своєю підставою укладання договору доручення. Виходячи з аналізу норм чинного ЦПК України, представляти інтереси особи в цивільному процесі за договором доручення може не лише адвокат, а й будь-яка інша повнолітня і дієздатна фізична особа.

На підставі договору про надання правової допомоги між адвокатом та клієнтом, адвокат виконує свої обов'язки на договірних засадах, представляє інтереси клієнта та надає правову допомогу. Виходячи з цього, оформлення ордеру адвокатом, який працює індивідуально або в створеному ним адвокатському бюро, стає алогічним, оскільки у цих випадках адвокат фактично має видати ордер сам собі.

Разом із тим, договір про надання правової допомоги є різновидом договору доручення. Стаття 1007 Цивільного кодексу України передбачає обов'язок довірителя видати повіреному довіреність на вчинення юридичних дій, передбачених договором доручення. Отже, клієнт у необхідних випадках має надавати довіреність, і саме на її підставі (а не на підставі ордеру) мають діяти адвокати, які працюють індивідуально або у складі колегії адвокатів.

У цьому аспекті варто зазначити, що договір про надання правової допомоги є документом, який не лише посвідчує повноваження адвоката в адміністративному суді, а також виступає єдиною підставою здійснення адвокатської діяльності. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» безпосередньо визначає договір про надання правової допомоги як домовленість, за якою одна сторона (адвокат, адвокатське бюро, адвокатське об'єднання) зобов'язується здійснити захист, представництво або надати інші види правової допомоги другій стороні (клієнту) на умовах і в порядку, що визначені договором, а клієнт зобов'язується оплатити надання правової допомоги та фактичні витрати, необхідні для виконання договору. Цим же законом визначаються форма і зміст такого договору, загальні вимоги до його складання.

За загальним правилом, такий договір укладається у письмовій формі, проте, у деяких випадках він може укладатися й усно. Наприклад, у разі:

1) надання усних і письмових консультацій, роз'яснень із правових питань з подальшим записом про це в журналі та врученням клієнту документа, що підтверджує оплату гонорару (винагороду);

2) якщо клієнт невідкладно потребує правової допомоги, а укладання письмового договору за конкретних обставин є неможливим — з подальшим укладенням договору в письмовій формі протягом трьох днів, а якщо для цього існують об'єктивні перешкоди — у найближчий можливий строк. Третій випадок передбачений п. 1 ст. 16 Правил адвокатської етики: коли правова допомога надається безкоштовно.

У випадку, якщо інтереси юридичної особи в суді представляє її працівник,

підставою такого представництва може бути трудовий договір (наприклад, юрисконсульт підприємства зобов'язаний представляти інтереси свого роботодавця в суді, що передбачено посадовою інструкцією, яка є частиною трудового договору). У судовому засіданні вказані представники зобов'язані представити довіреність на здійснення процесуальних дій. Довіреність від імені юридичної особи видається за підписом його керівника чи іншої особи, уповноваженої на це її установчими документами, з прикладенням печатки цієї організації.

Різновидом договірною представництва є представництво одного із співучасників за дорученням інших співучасників. Специфіка його полягає в тому, що особа, яка представляє інтереси співучасників, одночасно має процесуальний статус і сторони, і представника. Таке представництво можливе лише за умови, що інтереси співучасників у конкретній справі повністю співпадають. Що ж стосується повноважень договірних представників, то вони від імені особи, яку вони представляють, можуть здійснювати процесуальні дії, визначені документом, яким вони уповноважені на представництво.

Представник діє на підставі довіреності. Повноваження або одне з них повинні спеціально обумовлюватися у довіреності. Їх прийнято підрозділяти на загальні та спеціальні. До загальних відносяться ті, без яких не може обійтися представник, захищаючи інтереси своїх довіритель. Ними охоплюється право участі у дослідженні доказів, виступи в дебатах, право звертатися з клопотаннями про приєднання до справи доказів, заявляти відводи суду і т. д. Ці повноваження детально не перераховуються до уповноважують документах або навіть не вказуються взагалі.

Спеціальні повноваження судового представника стосуються здійснення найбільш важливих дій, пов'язаних з розпорядженням об'єктом процесу, визначенням характеру судового захисту. Щоб між довіритель і представником не відбулося будь-яких непорозумінь з приводу таких дій, повноваження на їх вчинення повинні спеціально обумовлюватися у вповноважує документі (наприклад, зміна предмета позову, визнання позову, укладення мирової угоди, передача справи в третейський суд).

Відповідно до ст. 42 ЦПК довіреність фізичної особи повинна бути посвідчена нотаріально або посадовою особою організації, в якій довіритель працює, навчається, перебуває на службі, стаціонарному лікуванні чи за рішенням суду, або за місцем його проживання. Згідно зі ст. 245 ЦК довіреність, що видається у порядку передоручення, підлягає нотаріальному посвідченню, крім випадків, встановлених частиною четвертою цієї статті. Довіреність військовослужбовця або іншої особи, яка перебуває на лікуванні у госпіталі, санаторії та іншому військово-лікувальному закладі, може бути посвідчена начальником цього закладу, його заступником з медичної частини, старшим або черговим лікарем. Довіреність військовослужбовця, а в пунктах дислокації військової частини, з'єднання, установи, військово-навчального закладу, де немає нотаріуса чи органу, що вчиняє нотаріальні дії, а також довіреність робітника, службовця, члена їхніх сімей і члена сім'ї військовослужбовця може бути посвідчена командиром (начальником) цих частини, з'єднання, установи або закладу. Довіреність особи, яка перебуває у місці позбавлення волі (слідчому ізоляторі), може бути посвідчена начальником місця позбавлення волі. Довіреності, посвідчені зазначеними посадовими особами, прирівнюються до нотаріально посвідчених.

Довіреність повинна містити: зазначення особи, що видає довіреність; зазначення особи, якій видано довіреність; зазначення третьої особи, перед якою здійснюється представництво; повноваження представника; строк довіреності; дату видачі довіреності; підпис особи, яка видала довіреність, а якщо довіреність видано юридичною особою, то й печатку юридичної особи.

Строк довіреності встановлюється у довіреності. Якщо строк довіреності не встановлено, вона зберігає чинність до припинення її дії. Довіреність, у якій не вказано

дати її вчинення, є нікчемною (ст. 247 ЦК).

Довіреність може бути видана на представництво у конкретній справі (разова довіреність), або на представництво в усіх справах у всіх чи певних судах (постійна довіреність). Представник за довіреністю має право вчиняти всі процесуальні дії, що їх має право вчиняти особа, яку він представляє, якщо у довіреності не застережемо обмежень щодо вчинення окремих процесуальних дій.

Висновки. Підсумуючи вище викладено можна зробити висновок про те, основною функцією адвоката в цивільному процесі є представницька, у межах якої додатково реалізуються консультативна, превентивна, відновлювальна та охоронна функції. Адвокат в цивільному процесі виступає особливим суб'єктом процесуальних правовідносин, допущеним до участі судом з кола визначених законом осіб з метою захисту і забезпечення належної реалізації прав і обов'язків осіб, зацікавлених у результатах розгляду справи. Пропонується визначення значення інституту судового представництва як процесуальної форми участі адвоката в цивільному процесі на підставі договору або доручення.

Список використаної літератури

1. Адвокатура России и зарубежных стран [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.volbi.ru/files/fakul/book/tema1.1.html.
2. Варфоломеева Т. В. Научно-практичний коментар до ЗУ „Про адвокатуру”. Законодавство України про адвокатуру й адвокатську діяльність: зб. нормат. актів: коментар / Т. В. Варфоломеева, С. В. Гончаренко. – К. : Юрінком Інтер, 2003. - 430 с.
3. Локшина С. М. Краткий словарь иностранных слов / С. М. Локшина. – 6-е изд, стереотип. – М. : Рус. яз., 1978. – 384 с.
4. Гражданское процессуальное право : учеб. / С. А. Алехина, В. В. Блажеев и др.; под ред. М. С. Шакарян. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – С. 107.
5. Гель А. П. Судові та правоохоронні органи України : навч. посіб. / А. П. Гель, Г. С. Семаков, С. П. Кондратова. – К. : Центр навч. л-ри, 2004. – 269 с.
6. Задніпровський О. Здійснення представництва у суді адвокатами і іншими особами / О. Задніпровський // Юридична практика. – 2003. – № 32. – С. 124–131.
7. Хотенець П. В. Правовий статус адвоката в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 «Судоустрій, прокуратура та адвокатура» / Павло Васильович Хотенець; Нац. юрид. акад. ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – 23 с.
8. Юшкевич О. Г. Надання правової допомоги як вид соціальних послуг [Електронний ресурс] / О. Г. Юшкевич. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pib/2009_1/PB-1/pb-1_23.pdf.
9. Белькова О. В. Правовий статус свідка в кримінальному процесі України : дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Белькова Олена Валеріївна; Харківський національний університет внутрішніх справ. – Х., 2005. – 223 с.

Стаття надійшла до редакції 17.06.2014 р.

М. Y. Yefimenko

LEGALIZATION OF LAWYER'S POWERS IN CIVIL PROCEDURE

The success of democratic transformations in Ukraine is impossible without effective legal regulation of activities of the subjects, authorized to provide legal aid. One of these subjects is a lawyer, to whose principal tasks belong Ukrainian citizens', foreign citizens', juridical persons', individuals' without citizenship protection of rights assistance, representation of their legitimate interests and other legal aid rendering. The tasks enumerated are also performed by a lawyer in the course of civil procedure.

Although, the activities of lawyers as participants of civil procedure contain a range of disadvantages, with adversely affect the level of public confidence. In particular, the overwhelming majority of lawyers perform the role of an observer in a judicial proceeding,

what influences negatively the quality of rendering legal aid to citizens and juridical persons as well as their legitimate interests representation and other legal aid provision.

Lawyers' activity, being a variety of social-legal activity, is performed mainly in private interests, having generally public character. Public legal tasks oblige lawyers to provide free legal service in cases determined by legislation.

Traditionally, lawyers participate in civil procedure in accordance with contractual processual representation or voluntary representation. Contractual representation is a variety of representation, the reason of appearance of which is a representative's and a mandator's will. In other words, it is based on a contract.

In a civil procedure, a lawyer is a subject of a voluntary processual representation. An obligatory condition for such position in a civil procedure acquiring is processual juridical personality possession. Since the moment of acquiring the status of a voluntary representative in the law proceeding, the subject mentioned possesses not only general rights and responsibilities, determined by the legislation for the sphere of lawyer activities, but also special processual rights and duties.

The legalization of the powers in course of civil procedure is performed under the authority of a power of attorney. A contract about legal aid providing is a variety of a power of attorney. The asset 1007 of The Civil Codex of Ukraine presupposes the duty of a mandator to give to a representative a power of attorney to accomplish juridical actions, enumerated in a letter of attorney. Thus, a client should confer, when necessary, a power of attorney, and it is under its authority (but not under the authority of a warrant), that lawyers, who work individually or as a member of a board, should act.

Keywords: attorney, representation of clients, authorities, process, activity.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

УДК 347.71:006 (100+4)

К. Г. Боберська

МІЖНАРОДНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ І РОЗВИТКУ ПРАВА НА ЗАЙНЯТТЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

У статті досліджуються міжнародні та європейські стандарти забезпечення і розвитку права на зайняття підприємницькою діяльністю у законодавчих та інших нормативно-правових актах в Україні з огляду на євроінтеграційний вектор її розбудови.

Здійснюється аналіз міжнародних та європейських нормативно-правових актів, що закріплюють право на зайняття підприємницькою діяльністю. За наявності значної кількості праць щодо прав і свобод людини та громадянина в Україні бракує комплексних досліджень щодо проблеми міжнародних та європейських стандартів забезпечення і розвитку права на зайняття підприємницькою діяльністю, хоча підприємницька діяльність складає базис економічної могутності кожної розвиненої держави. Будучи членом міжнародного товариства Україна повинна дотримуватись загальновідомих світових правових норм і гармонізувати національне законодавство, враховуючи досвід європейських партнерів щодо права на зайняття підприємницькою